

דבר המערכת

לפני שלוש שנים פתחה אנקה דיטרוי, אז העורכת החדשה של מקבץ, את גיליון אביב 2010, וכתבה כי היא וחברי המערכת הפועלת לצדה מציבים לעצמם אתגר להמשיך לפתח את כתב העת מתוך ראייה תיאורטית מחדשת, ומתוך שאיפה שכותבים יחלקו את ניסיונם המקצועי העשיר והפורר עם עמיתיהם וקוראים מתעניינים. ואמנם, בשלוש השנים שחלפו מאז, המשיך כתב העת הישראלי להנחיה ולטיפול קבוצתי להתפתח ככמה ייחודית בתחום הנחיית הקבוצות, תוך הרחבה משמעותית של פרסקטיבת ההתבוננות בסוגי קבוצות, בדרכי עבודה ובנושאים שונים, ולבסס את מקומו כזירה חיה ונושמת בעבור חברי העמותה וחוקרים נוספים שעניינם תחום הקבוצות.

גיליון אביב 2013 ממשיך לחדד את קווי המתאר שגיבשו העורכים הקודמים ולשמור על עושר ותוכני לצד רלוונטיות וחיבור למציאות החברתית, הפוליטית, החינוכית, התרבותית והמקצועית. אנקה דיטרוי סיימה שלוש שנים רצופות של עריכת מקבץ ועם סיום תפקידה זה אני מבקשת להודות לה בשם כל קוראי מקבץ על עבודתה הקפדנית, הרצינית והמסורה בעריכה תוך שמירה עקבית על אופיו והתפתחותו של כתב העת.

ועד העמותה בראשות יושבי הראש (בקו) דניאל וייסהוט וחווה קרוש קיבל לאחורונה כמה החלטות בעלות משמעות נרחבת לגבי פרסומו בעתיד של מקבץ. ההחלטה הראשונה מתבססת על ההצעה של הספרייה הלאומית לסרוק את כל גיליונות מקבץ, החל משלוש שנים אחורה, ולהעמידם ללא תשלום לרשות ציבור רחב של לומדים וחוקרים בישראל. החלטה נוספת קבעה כי החל מגיליון סתיו 2013 יופיע מקבץ ככתב עת דיגיטלי באתר העמותה. שתי ההחלטות מבטאות התייחסות דינמית לרוח הזמן, לשינויים המתחוללים בגישה לעולם הידע, לנגישות אליו באתרים הווירטואליים, ולמקום שאנו מייצגים למקבץ בתוכו. ביצוע החלטות אלה בפועל דורש מעורבות רבה של חברי הוועד ושל רוגנית שי, עורכת אתר העמותה. כולנו מקווים כי שינוי זה יוביל לחשיפה רחבה של מקבץ לקהילה המקצועית העוסקת בהנחיה וטיפול קבוצתי ולקהילות נוספות בעלות תחומי עניין קרובים.

בהמשך להחלטה להוציא מדי פעם לאור גיליון נושא מיוחד פנינו לעמיתנו ד"ר חיים וינברג, שהוא וד"ר רותי ראופמן מאוניברסיטת חיפה ישמשו כעורכים-אורחים של גיליון אביב 2014 אשר יוקדש לנושא של קבוצות חברתיות מקוונות. בחירת הנושא נבעה מן ההכרה בהשפעה הגדולה של רשת האינטרנט על כל תחומי החיים, ובשינוי העמוק שהיא מחוללת, לא תמיד באופן

מודע, באופן שבו אנחנו תופשים קשרים חברתיים וקבוצות. הרשתות החברתיות משנות את יחסנו לקבוצות במבנה הקלאסי המוכר שלהן, וההנחיה של קבוצות מקוונות מהווה אתגר חדש לאנשי טיפול, מנחים ומטפלים קבוצתיים המבקשים להבין את המשמעות החברתית של הקשרים באינטרנט, ואת השימושים הטיפוליים שמדיה חדשה זו מאפשרת. קול קורא המזמין כותבים פוטנציאליים לחלוק את הניסיון והידע שלהם בתחום מתפתח זה הופך לאחרונה ונמצא גם באתר העמותה.

החבורת הנוכחית כוללת ארבעה מאמרים הבוחנים מהיבטים שונים מושגים ופרקטיקות מתחום הקבוצות, ועוד מאמר אחד המתייחס למציאות החברתית האקטואלית בישראל דרך פריזמת ההתבוננות בדינמיקה של קבוצות. כמו כן מופיעות בגיליון שתי סקירות ספרות.

מאמרו של אורי לוי, הפותח את הגיליון, מציג את תיאוריית החשיבה של ביון דרך ארבעה עקרונות של תפקוד נפשי: החשיבה כמונעת בידי הצורך האנושי לדעת מי אנחנו ומה קורה בחיינו, הצורך באחר לשם התפתחותנו הנפשית, ההתמודדות עם מחשבות שמקורן בחוויות רגשיות קשות, וקיומה של פונקציה פסיכואנליטית מובנית, המסוגלת לעבד תכנים רגשיים למשמעויות סימבוליות, בעיקר באמצעות חלימה. המחבר מדגים עקרונות אלו באמצעות התבוננות מרתקת בסרט "שנים-עשר המושבעים".

מאמרם של חיים וינברג ודניאל וייסהוט מתאר את הקבוצה הגדולה בפרספקטיבה של תהליכים דינמיים, השלכות חברתיות וערך טיפולי. הכותבים חושפים את העקרונות המובילים את התהליכים החברתיים המתרחשים בקבוצה הגדולה, ומתארים את יתרונותיה המתקיימים חרף הקשיים שחווים המשתתפים. בעזרת דוגמאות מעבודה עם קבוצות גדולות בארץ ובעולם, וגוף של ידע תיאורטי בתחום, מציגים הכותבים את יתרונות הקבוצה הגדולה בהעצמת הצמיחה האישית, בסיוע לפרט להתמודד עם תהליכים של שונות, בחיזוק הפלורליזם, ובהתנסות במעבר מפעלנות לסמכות.

חגית צאן ודורית ברנע מציגות את הקבוצה כמרחב חושב המזמן לפתח מחשבות, בין השאר דרך עיבוד מחדש של התסביך האדיפלי. לטענתן, הקבוצה יכולה למלא תפקיד חשוב בהשלמת העבודה הפרה-אדיפלית ולקחת בעלות מחודשת על חומרים שהושלכו לעולם, ובכוחה לעשות אינטגרציה מחודשת לפיצולים שנותרו משלבי התפתחות קודמים.

אורנה קנו ויהודית ריבכו מתארות עבודה קבוצתית עם ילדים המתמודדים בחייהם עם מצבים של בריונות. הקבוצה המוצגת במאמר עבדה בשיטות טיפוליות ופסיכודרמטיות, ובמסגרת המפגשים התכוננו חברה להעלות הצגה בנושא. בתהליך זה השתנתה צורת ההתמודדות שלהם עם תופעת הבריונות ונעה מדפוסים פאסיביים, מושתקים ואנטי-סוציאליים לדפוסים אסרטיביים, המבוססים על מיומנויות פרו-סוציאליות אישיות וקבוצתיות.

גיא אור חוזר במאמרו למחאה החברתית שהתחוללה בישראל בקיץ 2011, ובוחר אותה באמצעות הבנה והמשגה פסיכולוגית של תהליכים בקבוצות. הגישה של מאמרו מבוססת על המודל הפוקסיאני של תהליכי קומוניקציה בקבוצה, וכן על המשגות הלקוחות מפסיכולוגיית העצמי. את אירועי המחאה הוא מסביר כתהליך המאפשר צמיחה של העצמי בקבוצה, והקבוצה משמשת אותו כ"קבוצה-עצמי" של האדרה ונראות. היציאה האקטיבית למחאה במרחב הציבורי מדגימה את הטענה שהקבוצה איננה מקום שבו היחיד נטמע, אלא מקום המאפשר לו להרגיש בולט, חי ונשמע יותר, ומשמר את ההזדהות הקבוצתית בלי לבטל את הביטוי האישי, הייחודי.

ברוס אופנהיימר סוקר את הספר "טראומה וארגונים" מאת ארל הופר, ומראה כיצד המאמרים המופיעים בספר שופכים אור על מגוון רחב של הקשרים הנגזרים מתוך הפרספקטיבה התיאורטית המוצגת בתחילתו. טענתו המרכזית של הופר היא כי טראומות בארגונים מתקשרות לכישלון של מנהיגיהם, וכי מנהלים צריכים להציע מענה מספק לצרכים של חברי הקבוצה או הארגון שהם עומדים בראשם.

סוגרת את הגיליון סקירתו של דוד בר-גל, עמיתנו עורך כתב העת "חברה ורווחה", הסוקר את האנציקלופדיה רחבת ההיקף של תהליכים קבוצתיים ויחסים בין קבוצות שחיברו ג'ון מ. לוין ומייקל א. הוג. האנציקלופדיה עוסקת בתהליכים תוך-קבוצתיים וכן ביחסים בין-קבוצתיים וביחסי הגומלין של הקבוצה עם יחידים ועם ארגונים גדולים. שני כרכיה של האנציקלופדיה מציגים ערכים מרכזיים וחשובים בתחום של קבוצות ויחסים בין-קבוצתיים, ומשקפים מאה שנים של התפתחות התיאוריה והמחקר בתחום הקבוצות, שמקורם בזרמים השונים של הפסיכולוגיה החברתית, הקוגניטיבית וההתנהגות הארגונית.

לבסוף ברצוני להודות לחברי המערכת ולעורכת הלשונית דפנה רוזנבליט, שהיתה לי לעזר רב בתהליך ההוצאה לאור של הגיליון הנוכחי.

קריאה מהנה

סמדר בן אשר

עורכת מקבץ